

Rengeteg erdő –

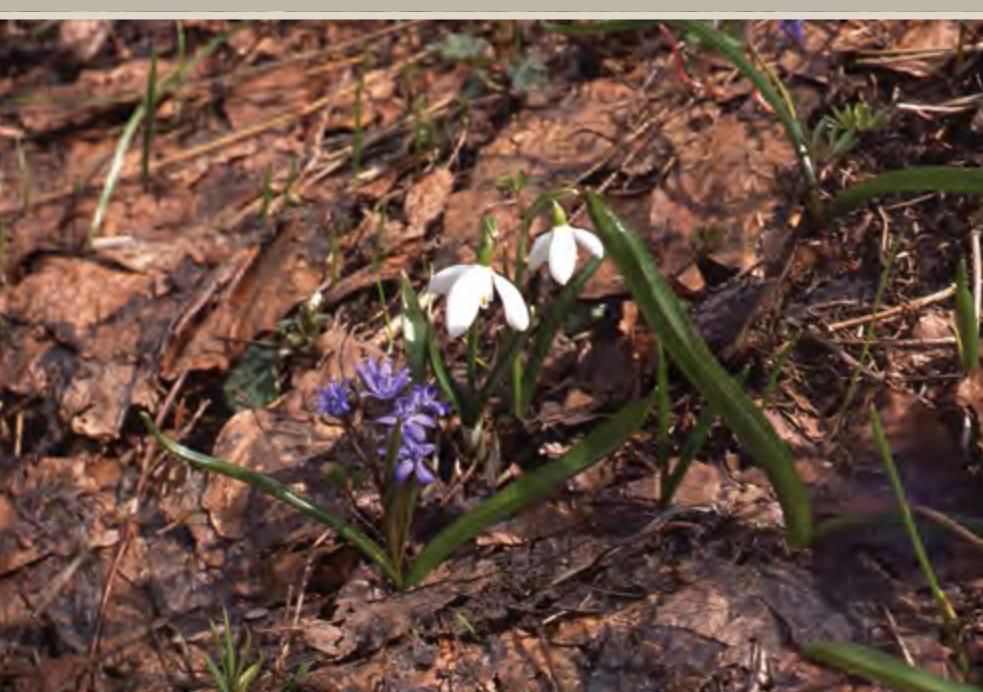
ERDŐRENGETEG

A kilátóból a hegységen körbetekintve zöld tengerként vesznek körül bennünket minden irányból a zárt lombos erdők. Hazánk egyik legnagyobb kiterjedésű, egybefüggő, lakatlan, erdővel borított területe tárul a szemünk elé. Az alacsonyabb fekvésű déli, délnyugati, valamint északi területeket főként cseres- és gyertyános tölgyesek uralják. A Központi-Börzsöny növénytakarójának képét a széles övet alkotó központi-hegységi bükkös erdő-társulás határozza meg.

1. kép

A közép-európai elterjedésű bükkfa a nedves, párás, hűvös klímát kedveli, amit hegyvidékeink magas fekvésű részein talál meg. Itt aztán olyan erős versenytársává válik más fafajoknak, hogy gyakran teljesen kiszorítja őket és egyeduralkodóvá válik. Zárt, erősen árnyaló lombkoronáján csak kevés fény jut át az állományok belsejébe, ezért gyakoriak az aljnövényzet nélküli, csupasz „nudum” bükkösök. Csak a mély árnyékot elviselni képes növények, mint amilyen a szagos müge (*Galium odoratum*), a bükkcsás (*Carex pilosa*), az erdei madársóska (*Oxalis acetosella*), a kapotnyak (*Asarum europaeum*) és társaik, valamint a koratavaszi hagymás-gumós fajok tenyészetének kedveznek az ilyen feltételek. Utóbbiak a bükk lombfakadását megelőzően vagy azzal egyidejűleg nyílnak, és mire a fák kilombosodnak, addigra már terméseiket érlelik és magjaikat szórják. Május végén hiába is keresnénk őket, visszahúzódhatnak a biztonságos rejteket adó talajba, várva a következő tavaszkiéletet.

2. kép

A hegység Nagy-Inóctól a Nagy-Hideg-hegyen, Csóványoson és Magosfán át a Miklós-tetőig húzódó napfényes főgerincen március-április folyamán tömegesen nyílik közülük az édesen illatozó odvas keltike (*Corydalis cava* – 1. kép), a hóvirág (*Galanthus nivalis* – 2. kép), a bogláros szellőrózsa (*Anemone ranunculoides*) és a sárga tyúktaréj (*Gagea lutea*).

4. kép

A főgerinc mentén sokféle, így a csóványosi kilátó körül is a sekély, sziklás talajokon magas kőris alkot fényben gazdag, laza lombú erdőt. Ez a széllel könnyen terjedő, bő termésű fafaj kíméletlen tarvágások, rosszul sikerült erdőfelújítások eredményeként szaporodott el a bükkfa rovására, főként a legmagasabban fekvő, legszárazabb, szélnek, nap-sütésnek kitett, sekély talajú termőhelyeken.

Ma a bükk a legsokoldalúbban felhasználható fafajok egyike, de az 1900-as évek elején még nem sorolták az értékes fafajok közé. Elsősorban csak hamuszír előállításra, illetve tűzifaként használták. E célból jelentős erdőterületeket irtottak ki nemcsak nálunk, hanem szerte Európában. A figyelmes kirándulók itt-ott még ma is felfedezhetik az egykori szénégető boksák faszéntől feketéllő helyét, nem ritkán éppen a hegygerincek mentén.

5. kép

Néhány, a Kárpátok bükköseit idéző növényritkaság rejtőzik bennük, mint a pávafarkú salamonpecsét (*Polygonatum verticillatum* – 3. kép), az erdei holdviola (*Lunaria rediviva* – 4. kép), és a bodzalevelű macskagyökér (*Valeriana officinalis subsp. sambucifolia* – 5. kép). A bükkösök vágásainak, töréseinek érdekes színfoltja a piros termésű fürtös bodza (*Sambucus racemosa* – 6. kép). Magyarországon csak az Északi-középhegységben gyakoribb. Az alacsony termetű farkasboroszlánt (*Daphne mezereum*) tavasszal rózsaszín, illatos virágai, nyáron pedig mérgező, piros csonthejas termései (7. kép) teszik feltűnővé. Latin neve a görög mitológiából ismert nimfa emléket őrzi.

6. kép

7. kép

Az északias, meredek lejtők mohapárnákkal tarkított mészkérülő bükköseinek egyik legjellegzetesebb növénye az ehető termésű fekete áfonya (*Vaccinium myrtillus* – 8. kép). A Rózsavölgy bükköseiben és sziklaerdeiben rejtőző árnyas sziklafalak párkányait a havasalji rózsza (*Rosa pendulina* – 9. kép) hajtásai borítják. Ennek a Kárpátokban elterjedt, sötétrózsaszín virágú, ciklámenillatú, tüskétlen rózsza fajnak a Börzsönyben mindössze néhány előfordulása ismert. Napsütötte sziklaormok repedéseiben a szélsőséges körülményeket elviselő szirti gyöngyvessző (*Spiraea media* – 10. kép) cserjéi kapaszkodnak meg.

8. kép

9. kép

Az elmúlt évtizedekben Európa számos országában jelöltek ki erdőrezervátumokat, amelyek nagy része változatos szerkezetű, természetes dinamikát mutató, gazdag és különleges növény- és állatvilággal rendelkező erdő. A hazai, 63 erdőrezervátumot magába foglaló hálózat kialakítása az 1990-es években kezdődött el. Az erdőrezervátum olyan erdőterület, amely fokozottan védett magterületből és védett védőzónából áll. A magterületen minden emberi tevékenységet végérvényesen beszüntetnek annak érdekében, hogy az erdő természetes folyamatai zavartalanul és hosszú távon érvényre juthassanak és tanulmányozhatóvá váljanak. Cél a teljes erdei ökoszisztéma védelme. A Pogány-Rózsás a tíz legnagyobb hazai erdőrezervátum közé tartozik. Közel 4 négyzetkilométeren, a Csóványos csúcsától északkeletre terül el. Magába foglalja a Rózsás- és a Pogányvári-patak természetes határokkal körülvett vízgyűjtőjét. Idős és változatos szerkezetű, több korosztályú bükkösei mellett (11. kép), különleges élőhelyekben gazdag hársas-kőrises sziklaerdők és törmeléklető erdők teszik változatossá a Nagy-Mána csúcsáról megcsodálható vadregényes rengetegét.

10. kép

11. kép

A tábla az Ipoly Erdő Zrt. felkérésére készült.
Fotók: Nagy József (1-8; 10-11) és Kerényi-Nagy Viktor (9)
Szöveg: Nagy József
Grafika: Ali Vali